

การสำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว

Exploring the Quality Standard of Ecotourism Destination in Pangsida National Park, Sa Kaew Province

Prayoon Dasri

Kanokkarn Kaewnuch

National Institute of Development Administration

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการสำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา และเพื่อศึกษาศักยภาพองค์ประกอบสี่ด้านของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ การให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมาจากบุคคลหลายอาชีพ จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากกรมการท่องเที่ยว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ ผลจากการวิจัยพบว่า มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาอยู่ในระดับดี ศักยภาพองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละด้านอยู่ในระดับดี ผลจากการวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงมาตรฐานคุณภาพและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควรให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม 3) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว 4) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาควรคำนึงถึงความเป็นมรดกโลกของอุทยานแห่งชาติปางสีดาด้วย

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติปางสีดา การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research is to explore quality standard of ecotourism destination in Pangside National Park, Sa Kaew Province. The objectives of the research are: 1) to assess the standard of ecotourism destination, 2) to examine four main quality elements of ecotourism destination: a) to be an ecotourism destination, b) to manage land use, c) to manage knowledge supplying and awareness to tourists, and d) to cooperate with local people. The sample are 5 groups of people from different occupation, 30 people for each group. The tool used for collecting data is a questionnaire on the quality standard of ecotourism destination from Department of Tourism. The statistical analysis used are mean and percentage.

The results of the study revealed that the quality standard of ecotourism destination in Pangside National Park is in good level. The result of four main quality elements of ecotourism destination is in good level in every element.

The guidelines on ecotourism in Pangside National Park are as follows: 1) the ecotourism development should include the quality standards and carry the capacity of destination, 2) ecotourism activities need collaboration from all sectors of the community, 3) ecotourism activities should consider the sustainability of destination and 4) the management of ecotourism should realize the status of Pangside as World Heritage National Park.

Keywords : ecotourism, Pangside National Park, local people cooperation

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการชั้นนำขนาดใหญ่ที่เจริญเติบโตไปทั่วโลก สร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างโอกาสต่อการบรรเทาความยากจน และการปกป้องสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ ตลอดจนการขยายตัวทางการท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ ออกไปอย่างกว้างขวาง (Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2002) องค์การท่องเที่ยวโลก ได้พยากรณ์ไว้ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ.2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศประมาณ 1,600 ล้านคน ธนาคารโลกก็ได้ประมาณว่าการท่องเที่ยวของประเทศกำลังพัฒนาจะมีการพัฒนาการท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 2.5 ต่อปี (Ministry of Tourism and Sports, 2011) การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวได้สร้างปัญหา ให้กับประเทศต่างๆ ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันและมีการบริหารจัดการที่ดีพอ จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่นๆ เสียหายไปมาก ทั้งนี้มีหลายประเทศทั่วโลก ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ได้เริ่มให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

โดยการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและทัศนคติของนักท่องเที่ยว และบริษัทจัดนำเที่ยวให้มีความตระหนักในปัญหาสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ทำให้การท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมที่เป็นสูตรขายสินค้าที่ดีที่สุด และมีกำไรสูงสุดกับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มใหญ่ๆ และมีมาตรฐานการบริการสูง เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกที่สุขสบายเหมือนอยู่บ้านของตนเอง ได้เปลี่ยนมาเป็นการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่ผลกำไร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของรายได้ทางเศรษฐกิจอีกต่อไป แต่มาเป็นการท่องเที่ยวที่เจาะจงตลาดเฉพาะกลุ่มเฉพาะประเภท และมีขนาดเล็ก (Poon, 1994) ทั้งนี้เพื่อต้องการรักษาความสมดุลระหว่างรายได้ที่เกิดจากจำนวนนักท่องเที่ยวกับการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ให้ถูกทำลาย การบริหารจัดการแบบบูรณาการ การพัฒนารูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยว และการสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ซึ่งรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่เจาะจงตลาดเฉพาะกลุ่ม ที่มีแนวโน้มการเติบโตสูงไปทั่วโลก คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็มีการสอดแทรกกิจกรรมนันทนาการต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติและพื้นที่อนุรักษ์ต่างๆ ทั้งทางบกและทางทะเล ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากมายหลายชนิด จนทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะเริ่มแรกในประเทศต่างๆ ได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น จากการศึกษาของ Hui (1990) พบว่า มีนักท่องเที่ยวชาวออสเตรเลียถึงร้อยละ 60 ชอบเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพักตามโรงแรมขนาดเล็ก ส่วนในสหรัฐอเมริกาในช่วง ค.ศ. 1994-1995 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าได้เจริญเติบโตถึงร้อยละ 155 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่า (Trekking) ได้เจริญเติบโตถึงร้อยละ 93 และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทสะพายเป้ (Backpacking) ได้เจริญเติบโตถึงร้อยละ 73 (Fennell & Dowling, 2003) นอกจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วแล้ว ยังต้องการการบริหารจัดการที่ยั่งยืนด้วย

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดใหม่ทางการท่องเที่ยวที่มีสาเหตุมาจากความคิดร่วมกันทั้งแนวโน้มการอนุรักษ์และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาได้พยายามบูรณาการเรื่องการอนุรักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจให้ไปพร้อมๆ กัน โดยการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อนุรักษ์ให้เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนควบคู่ไปกับการสงวนรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติ โดยมีการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ ทั้งในอุทยานแห่งชาติและพื้นที่คุ้มครองต่างๆ โดยความเชื่อที่ว่า การท่องเที่ยวจะเป็นทางเลือกทางหนึ่ง ที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานและสร้างอาชีพให้ผู้คนในท้องถิ่น รวมทั้งสร้างรายได้จำนวนมากทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศต่างๆ จึงเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและด้านมูลค่าจากการท่องเที่ยว กล่าวคือจำนวนนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งโลกเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 25-30 ต่อปี มีมูลค่ามากกว่าปีละ 200,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีรายได้จากการท่องเที่ยวถึงร้อยละ 15-20 ของรายได้ทั้งหมดจากการท่องเที่ยวทั้งโลก (Shang, 2003) ในทำนองเดียวกันประเทศไทยก็มีนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้นทุกปีเช่นกัน เช่นในปี 2555 มีนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เดินทางไปท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติต่างๆ ในประเทศไทย 9,947,261 คน และในปี 2556 มีนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เดินทาง

ไปท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติต่างๆ ในประเทศไทยถึง 11,275,874 คน มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.29 ต่อปี ส่วนที่อุทยานแห่งชาติปางสีดาในปี 2555 มีนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เดินทางไปท่องเที่ยวจำนวน 38,222 คน และในปี 2556 มีจำนวน 44,568 คน มีอัตราเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 16.60 (Department of Tourism, 2014)

จากแรงขับเคลื่อนเรื่องรายได้และการจ้างงาน มาเป็นแรงจูงใจให้ราษฎรในชนบทได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว และช่วยสนับสนุนให้มีการสงวนรักษาพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืนตลอดไป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยจึงได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี (Tourism Authority of Thailand (TAT), 2001)

จากปัจจัยดังกล่าวว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (TAT, 2001) ได้เล็งเห็นความสำคัญของการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งถือว่าเป็นตลาดของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และมีศักยภาพสูงในการท่องเที่ยว และช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงมีนโยบายส่งเสริมให้จังหวัดต่างๆ ได้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดของตน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนและประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความเจริญก้าวหน้า (TAT, 2001)

แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามที่แตกต่างกัน จากหน่วยงานของรัฐหรือจังหวัดต่างๆ นั้น จะต้องมีการประเมินแหล่งท่องเที่ยวก่อนว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 องค์ประกอบหลักมีมาตรฐานคุณภาพมากน้อยเพียงใด อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่จะนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวตามเกณฑ์ที่กรมการท่องเที่ยวกำหนดไว้หรือไม่ องค์ประกอบหลักแต่ละด้านจะต้องได้รับมาตรฐาน ดี องค์ประกอบมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1. ศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2. การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน 3. การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม 4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น (Division of Attraction Development, 2005) แต่ขณะนี้ในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ยังไม่มีการประเมินมาก่อนว่า องค์ประกอบมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน มีมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยเพียงใด ถ้าจังหวัดสระแก้วต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสระแก้ว พ.ศ.2554-2556 เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดตามโครงการพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ต่อเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน-ปางสีดา และตาพระยา (2550-2559) นอกจากนี้ จังหวัดสระแก้วยังต้องการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอินโดจีน (Office of Sa Kaew Province, 2011) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จังหวัดสระแก้วจะต้องทำการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา เพื่อให้สอดคล้องกับประกาศของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2548 ผลการวิจัยนี้จึงเป็นข้อมูลเพื่อนำเสนอจังหวัดสระแก้ว พิจารณานำไปบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา
2. เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ค่ามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมทั้ง 4 องค์ประกอบมาตรฐาน และค่ามาตรฐานคุณภาพในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา
2. ได้แนวความคิดและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติปางสีดา ต่อการนำไปบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา
3. ได้ทราบความต้องการพื้นฐานของประชาชนและชุมชนที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติปางสีดา ต่อการนำไปกำหนดนโยบายการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา
4. ได้ทราบแนวคิดและทัศนคติต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนและชุมชนต่อการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม และมีการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะไม่เน้นให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว เพียงแต่ให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นสำคัญ (Ministry of Tourism and Sports, 2009)

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเน้นความสำคัญของการบูรณาการ จุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการพัฒนาชุมชนไว้เป็นเรื่องเดียวกัน (Lindberg, 1991) อีกทั้งให้ความสำคัญกับมิติของการจัดการให้ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Cater, 1999)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (TAT, 1997) ได้กล่าวถึงผลพวงจากการประชุมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ประเทศบราซิลเมื่อ พ.ศ.2535 ที่ว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันว่า ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน ดังนี้

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีขอบเขตกว้างขวางไปทั่วโลก ทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น จนถึงการแข่งขันและแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลก
2. กระแสความต้องการของตลาดท่องเที่ยวในด้านการศึกษารเรียนรู้ และมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากประชาชนพื้นฐานอันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนาที่มีทิศทางที่ถูกต้อง

ในขณะเดียวกัน Charles (2009) สมาชิกของสมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างประเทศ ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว และต้องยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

- 1) ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
- 2) มีความรับผิดชอบต่อและจิตสำนึกต่อวัฒนธรรมของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยว
- 3) ช่วยสร้างสรรค์ประสบการณ์ในทางบวกแก่เจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ
- 4) ช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- 5) ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายและส่งเสริมผู้คนที่ทนไปเที่ยวมา
- 6) ให้การส่งเสริมต่อจิตสำนึกของผู้คนในท้องถิ่นต่อการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทางสังคม

เช่นเดียวกับ Hill & Gale (2009) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ มีความหมายเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. สิ่งประทับใจทางการท่องเที่ยวอันขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติแวดล้อม
2. นักท่องเที่ยวที่ไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะมีการเรียนรู้จากความประทับใจของแหล่งท่องเที่ยว
3. การจัดการผลิตภัณฑ์และประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรให้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ท้องถิ่น และความยั่งยืนของเศรษฐกิจท้องถิ่น

ทั้งนี้ Boo (1990) และ Carter (1994) ยังให้ความเห็นอีกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางธรรมชาติและเกิดผลกระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด อีกทั้ง Thailand Institute of Scientific and Technological Research (2005) กล่าวว่า ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อม
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว
4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในเรื่องของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดร.ชนิ เอมพันธ์ (Emphandh, 2004) กล่าวว่า ควรเน้นดังนี้

1. คุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความสนใจเฉพาะด้านของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีต่อธรรมชาติ วิถีชีวิต และการอนุรักษ์
2. การจัดการเพื่ออนุรักษ์คุณค่าความสำคัญในความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้ได้

3. การจำแนกเขตการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและการรักษาระบบนิเวศ รวมไปถึงกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขการใช้พื้นที่ต่างๆ
4. แสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
5. การประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว
6. การติดตามตรวจสอบและประเมินสถานภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่เสมอ

โดยสุทัศน์ วรรณเลิศ (Wannalert, 2004) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยว จัดว่าเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมดูแล และจัดการให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการที่ประกอบด้วยองค์กรและผู้เชี่ยวชาญทุกฝ่าย รวมไปถึงแผนงานโครงการ มาตรการ และกฎระเบียบต่างๆ และยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้วย

เช่นเดียวกับ Wells & Brandon (1992) ได้กล่าวถึงโครงการอนุรักษ์พื้นที่อันนาปุระ ในประเทศเนปาล อันเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยมาหลายร้อยปี มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่น ต่อมาบริเวณนั้นได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเดินป่าอันดับหนึ่งของเนปาล จนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง และเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมด้านธรรมชาติ และสังคมอย่างมากมาต่อมาทางการเนปาลได้ร่วมมือกับประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาแก้ปัญหา โดยใช้วิธีผสมผสานและการแก้ปัญหาของประชาชน พร้อมทั้งมีการอนุรักษ์ธรรมชาติและจัดการการท่องเที่ยวที่ถูกต้องคือให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ลดขั้นตอนการบริหารให้น้อยลง ส่งผลให้เกิดผลดีตามมาหลายด้าน ทั้งความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว ความร่วมมือของประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการดำเนินงานด้านต่างๆ (Gurung and De Coursey, 1994)

ประเทศภูฏาน อันเป็นประเทศเล็กๆ และมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้อย่างเคร่งครัดมาหลายร้อยปี โดยไม่ยอมนำวัฒนธรรมดั้งเดิมมาแลกกับเงินตราต่างประเทศ ดังเช่นวารสาร The Economist Intelligence Unit (1991) กล่าวว่า ประเทศภูฏานเป็นประเทศที่มีป่าไม้ถึงร้อยละ 60 มีนกชนิดต่างๆ อยู่ไม่ต่ำกว่า 770 ชนิด เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติสูงมาก สัตว์ที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์ก็พบในประเทศนี้อีกหลายชนิด เช่น แกะสีน้ำเงิน หมีแพนด้าสีแดง เสือดาวหิมะ และนกกระเรียนคอดำ (Chackley, 1994)

จากความสวยงามของธรรมชาติและวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของประเทศภูฏาน จึงทำให้นักท่องเที่ยวคลั่งไคล้ที่จะไปเที่ยวชมประเทศภูฏานให้ได้ ในช่วงปี ค.ศ.1974-1990 มีนักท่องเที่ยวเข้าภูฏานเพียง 23,000 คน ทำให้ภูฏานมีรายได้ในระดับที่ต้องการ แต่รัฐบาลภูฏานก็ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวมากเกินไป เพราะเกรงว่าอาจทำให้วัฒนธรรมเก่าแก่เสียหายได้ (Shackley, 1994)

ในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกใต้ เป็นบริเวณที่มีเกาะเล็กๆ มากมาย แม้จะมีทรัพยากรเพียงเล็กน้อย แต่ก็เป็นที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ได้เปรียบกว่าบริเวณอื่นๆ คือ มีหาดทรายขาวสะอาด ทะเลปราศจากมลภาวะ อากาศอบอุ่น น้ำทะเลใส และมีวัฒนธรรมที่แตกต่างและน่าสนใจ แต่ขาดความช่วยเหลือจากที่อื่น สหภาพยุโรปจึงให้การสนับสนุนเงินทุนเข้ามา และสภากาการท่องเที่ยวแปซิฟิกใต้ได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น แต่ไม่สามารถพัฒนาให้สำเร็จเท่าที่ควร เพราะคนในท้องถิ่นมองไม่เห็นประโยชน์ที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะแรงผลักดันดังกล่าวเกิดจากผู้บริหารจากต่างประเทศ

ซึ่งมองเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามกระบวนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (Hall, 1994)

แม้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณหมู่เกาะทะเลใต้ จะได้รับการสนับสนุนและการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า แต่ก็พบว่าได้มีความเสียหายต่างๆ เกิดขึ้น เช่น จากการศึกษาของ Goodfellow (1992) พบว่า แม้บริษัทจัดนำเที่ยวจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ระมัดระวังในเรื่องของระบบนิเวศและวัฒนธรรม โดยมีคำขวัญว่า “ให้เหลือไว้แต่รอยเท้า” ก็ยังมีผลกระทบต่อทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น

ส่วน Weaver (1994) ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณทะเลแคริบเบียน ซึ่งส่วนใหญ่บริเวณนี้มีทั้งทะเล หาดทราย และแสงแดด ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวแบบเก่าทำให้มีความพยายามนำปรัชญาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ เพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยลง โดยใช้ความงามของธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว หลังจากที่ได้ปรับแนวการท่องเที่ยวใหม่ สู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ 2-3 ปี Weaver สรุปได้ว่า ประเทศโดมินิกัน ได้วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยนำแนวความคิดทางนิเวศมาใช้ และมีสถานที่พักนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นโรงแรม ขนาดเล็กและบ้านพักของคนในท้องถิ่น ต่อมาเมื่อมีการสร้างโรงแรมและคอนโดมิเนียมขนาด 100 ยูนิตขึ้น และมีการขยายสนามบินให้เครื่องบินขนาดใหญ่จอดได้ โดมินิกันก็เริ่มมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาจากนักท่องเที่ยวเดินป่า มีการเก็บพันธุ์ไม้ในเขตอนุรักษ์อย่างผิดกฎหมาย และเกิดผลกระทบต่อความสวยงามทางธรรมชาติตามมาอย่างรุนแรง

ที่ประเทศคออสตาริกา อันเป็นประเทศเล็กๆ ที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก้าวหน้ามากที่สุดในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาก และมีอยู่ถึงร้อยละ 4 ของความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในโลก (United Nation Development Program, 1997) และ Place (1998) ได้ศึกษาพบว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่นสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองจากการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ต้นไม้ เนื้อปลา และอื่นๆ Place (1998) ยังเสนอแนะอีกว่าการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีขนาดเล็ก ก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนมากกว่าการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ก็พบว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสีย ทางเดินป่าพังทลาย จนกลายเป็นปัญหาอย่างรุนแรงระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

จากตัวอย่างปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวมานี้ ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศต่างๆ หรือตามบริเวณต่างๆ ถ้าประชาชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมใดๆ แล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย และเกิดความยั่งยืนได้ยาก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชากร 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชนและประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติปางสีดา กลุ่มที่ 2 สมาชิกของสมาคมรักษ์ปางสีดาจังหวัดสระแก้ว กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ ที่เป็นข้าราชการและพนักงาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา และอุทยานแห่งชาติตาพระยา กลุ่มที่ 4 เจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชสำนักอุทยานแห่งชาติสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเจ้าหน้าที่กรมการท่องเที่ยว

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กลุ่มที่ 5 สมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย สมาชิกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย สมาชิกสมาคมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

กลุ่มตัวอย่าง ที่นำมาประกอบการวิจัย ได้จากสมาชิกของกลุ่มประชากรทั้ง 5 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น จำนวน 5 กลุ่มๆ ละ 30 คน รวมเป็นจำนวน 150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่นำมาใช้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย เป็นแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาสร้างขึ้น แบบประเมินชุดนี้ประกอบด้วยคำถาม 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบประเมิน เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาการเป็นสมาชิกของแต่ละกลุ่ม

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา แบบประเมินส่วนนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ พร้อมกำหนดคะแนนของแต่ละองค์ประกอบไว้ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกำหนดคะแนนขององค์ประกอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลำดับที่	องค์ประกอบในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คะแนน
1	ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40
2	การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	20
3	การจัดการด้านการให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก	20
4	การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	20
	รวม	100

แหล่งที่มา : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

อนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวใดที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น จะต้องได้คะแนนเฉลี่ยคุณภาพรวมตั้งแต่ 61 คะแนนขึ้นไป หรือที่ระดับคุณภาพ ดี หรือระดับ 3 ดาว (***) และจะต้องมีคะแนนในองค์ประกอบที่ 1 คือคะแนนศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ต่ำกว่า 20 คะแนน หรือ 50 % จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน

ส่วนการกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ได้กำหนดไว้ 5 ระดับ ดังได้แสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน	สัญลักษณ์
81 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม	*****
71 – 80	ดีมาก	****
61 – 70	ดี	***
51 – 60	ปานกลาง	**
50 หรือน้อยกว่า	ต่ำ	*

แหล่งที่มา : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากทำการตรวจให้คะแนนแบบประเมินและแยกคะแนนจากการประเมินออกตามแต่ละองค์ประกอบ และคะแนนรวมทั้ง 5 องค์ประกอบ เพื่อทำการวิเคราะห์หาค่ามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และค่าศักยภาพของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา เพื่อทำการตอบโจทย์ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 2 พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ จากกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผู้เกี่ยวข้องทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาต่อไป โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ผลออกมาตามขั้นตอนแต่ละวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ได้คะแนนรวมจากการประเมินทั้ง 4 องค์ประกอบ อยู่ที่ 66.42 คะแนน หรือร้อยละ 66.42
2. ได้คะแนนจากการประเมินของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้
  - 2.1) องค์ประกอบที่ 1 ได้คะแนนเท่ากับร้อยละ 68.98 ของคะแนนเต็ม
  - 2.2) องค์ประกอบที่ 2 ได้คะแนนเท่ากับร้อยละ 65.65 ของคะแนนเต็ม
  - 2.3) องค์ประกอบที่ 3 ได้คะแนนเท่ากับร้อยละ 66.70 ของคะแนนเต็ม
  - 2.4) องค์ประกอบที่ 4 ได้คะแนนเท่ากับร้อยละ 64.35 ของคะแนนเต็ม

จากข้อมูลที่วิเคราะห์ออกมานี้ชี้ให้เห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ตั้งแต่องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 4 เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานคุณภาพเชิงนิเวศอยู่ที่ระดับมาตรฐาน ดี หรือระดับ 3 ดาว (***)

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลข้อที่ 1 และข้อที่ 2 สามารถตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ได้ว่ามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาอยู่ที่ระดับมาตรฐานดี หรือระดับ 3 ดาว (***)

อภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิจัย การสำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาจังหวัดสระแก้ว มีทั้งข้อมูลทุติยภูมิ และปฐมภูมิ จากข้อมูลทุติยภูมิได้ชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณใดๆ จะเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนได้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน (Gurung and De Coursey, 1994) และให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้น

ตั้งอยู่เข้ามามีส่วนร่วม ส่วนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาก็คงทำนองเดียวกัน คือ ให้ชุมชนบริเวณโดยรอบอุทยานเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้มีขึ้นในแต่ละครั้ง

ส่วนข้อมูลปฐมภูมิมิอันเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดานั้น เป็นข้อมูลที่จะชี้ให้เห็นได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ที่คุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดี เพราะผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีมาตรฐานคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับ ดี คือมีคะแนนจากการประเมินเท่ากับ 66.42 หรือร้อยละ 66.42 หรือระดับมาตรฐาน 3 ดาว (***)

2. มาตรฐานคุณภาพขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

2.1) มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบที่ 1 มีค่าเท่ากับร้อยละ 68.98 ที่ระดับมาตรฐาน ดี หรือระดับ 3 ดาว (***)

2.2) มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบที่ 2 มีค่าเท่ากับร้อยละ 65.65 ที่ระดับมาตรฐาน ดี หรือระดับ 3 ดาว (***)

2.3) มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบที่ 3 มีค่าเท่ากับร้อยละ 66.70 ที่ระดับมาตรฐาน ดี หรือระดับ 3 ดาว (***)

2.4) มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบที่ 4 มีค่าเท่ากับร้อยละ 64.35 ที่ระดับมาตรฐาน ดี หรือระดับ 3 ดาว (***)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลทุติยภูมิที่ผู้ทรงคุณวุฒิทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้กล่าวถึงเชิงการวิจัยหรือบทความทางวิชาการก็ตาม ล้วนแต่ชี้แนะให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนบก และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามชายทะเล ควรอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านต่างๆ มีความยั่งยืน (Emphandh, 1999) และที่สำคัญคือ ให้ชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ (Wells, 1992; Place, 1998)

ส่วนข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการวิจัยที่มีข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พอสรุปได้ดังนี้

1. จากการวิจัยพบว่า “ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 57.10” อยู่ในระดับปานกลาง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมด้านการค้าขายเพื่อกระจายรายได้แก่ชุมชนมากขึ้น

2. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ยังมีความอุดมสมบูรณ์สูงอยู่ในระดับดีมาก คือ มีคะแนนอยู่ที่ระดับ 72.30 ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องพยายามรักษาสภาพธรรมชาตินี้ไว้ให้ยั่งยืนสมกับเป็นมรดกโลกสืบไป

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ควรมีการศึกษาวิจัยมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติที่มีการจัดการท่องเที่ยวให้กว้างขวางขึ้น

2. เขตอุทยานแห่งชาติต่างๆ ทั้งทางบกและทางทะเล ก่อนมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสมบูรณ์ ควรมีการศึกษาความเหมาะสมของศักยภาพขององค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวให้ครบถ้วนเสียก่อน เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีมาตรฐานดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องการสำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว มีข้อเสนอแนะแก่จังหวัดสระแก้ว เพื่อนำไปพิจารณาประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ดังนี้

1. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรคำนึงถึงมาตรฐานและคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

2. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ควรให้ชุมชนทุกภาคส่วนที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติปางสีดาเข้ามามีส่วนร่วม

3. การจัดการการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติปางสีดา

4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรคำนึงถึงความเป็นมรดกโลกของอุทยานแห่งชาติแห่งนี้ด้วย ไม่ควรคำนึงถึงแต่ประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเดียว

References

- Carter, E., & Lowman, G. (eds.). (1999). *Ecotourism: A Sustainable Option?* Chichester, England: John Wiley & Sons.
- Department of Tourism, Thailand. (2014). *Summary of Tourist Statistics who travel to the National Parks in Thailand.* Bangkok: Department of Tourism.
- Division of Attraction Development, Department of Tourism, Thailand. (2005). *Guideline for Quality Standard of Ecotourism Destination Assessment.* Bangkok: Division of Attraction Development.
- Economist Intelligence Unit. (1991). *Bhutan: International Tourism Reports.* Madrid: World Tourism Organization.
- Emphandh, Dachanee. et al. (2004). *Guideline for Ecotourism Region Classification.* Bangkok: Kasetsart University.
- Fennell, D. A., & Dowling, R. K. (eds.). *Ecotourism Policy and Planning.* Wallingford, England: CABI Publishing.

- Goodfellow, D. (1992). Host versus Guest: The Desires and Concerns of Passengers on Society Expedition's Ship World Discovery. In B. Weiler. (ed.). **Ecotourism: In Cooperating the Global Classroom**. International Conference Papers. Canberra: Bureau of Tourism Research.
- Gurung, C. P., & De Coursey, M. (1994). **The Annapurna Conservation Area Project: A Pioneering Example of Sustainable Tourism**. Chichester, England: John Wiley & Sons.
- Hall, M. V. (1994). **Ecotourism in Australia, New Zealand and the South Pacific: Appropriate Tourism or a New Form of Ecological Imperialism**. Chichester, England: John Wiley & Sons.
- Hui, J. (1990). **Tourism Bank Study**. South Australia: Joseph Banks Group.
- Lindberg, K. (1991). **Policies for Maximizing Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits**. Washington D.C.: Word Resources Institute.
- Ministry of Tourism and Sports. (2011). **National Tourism Development Plan 2012–2016**. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2002). **Quebec Declaration on Ecotourism**. Public on Ecotourism. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment.
- Office of Sa Kaew Province. (2011). **Development Strategy of Sa Kaew Province 2011–2013**. Thailand: Sa Kaew Province.
- Place, S. (1998). The Impact of Natural Park Development on Tortuguero Costa Rica. *Journal of Cultural Geography*, 9, 37–52.
- Poon, A. (1994). The New Tourism Revolution. *Tourism Management*, 15, 91–92.
- Sa Kaew Province. (2010). **Development Plan of the Sa Kaew Province 2010–2013**. Thailand: Sa Kaew Province.
- Shackly, M. (1994). The Land of Lo, Nepal–Tibet: The First Eight Months of Tourism. *Tourism Management: Research, Policies, Practices*, 15, 17–26.
- Shang, C. T. (2003). **The Study on Ecotourism Theory**. Doctoral Dissertation. Tianjin, People's Republic of China: Tianjin University. Retrieved from ProQuest Dissertations Publishing.
- Tourism Authority of Thailand (TAT). (2001). **Policy on the Promotion of Thailand Ecotourism**. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.
- Tourism Authority of Thailand (TAT). (2004). **The New Era of Thailand Ecotourism Industry in the World Stage**. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.

United Nations Development Programme. (1997). **Guideline: Development of National Parks and Protected Areas for Tourism.** Paris: United Nations Development Programme.

Wannalert, Sutat. (2004). **Guide for Ecotourism Region Classification.** Bangkok: Department of Conservation Science, Kasetsart University.

Weaver, D. (1994). Ecotourism in the Caribbean Basin. In E. Carter & G. Lowman. (eds.). **Ecotourism.** Chichester, England: John Wiley & Sons.

Wells, M. P., & Brandon, K. (1992). **People and Parks: Linking Protected Area Management with Local Communities.** Washington D.C.: World Bank.